

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

В статті виділено три основні види транскордонних регіонів, що знаходяться на зовнішніх кордонах України: за участю регіонів нових держав-членів ЄС, регіонів держав СНД та морський транскордонний регіон, визначено принципи формування відповідних транскордонних регіонів. Враховано, що принципи формування транскордонних регіонів Європейського Союзу знайшли повне застосування у процесі зародження і поглиблення європейської інтеграції нашої держави, зокрема в контексті розвитку транскордонної співпраці та регіональної політики і є найбільш досліджені. Автором звернено увагу на аналіз відмінності у принципах формування та функціонування транскордонних регіонів на кордонах з ЄС, державами СНД та морського транскордонного регіону.

Ключові слова: *Європейський Союз, транскордонне співробітництво, прикордонні території, транскордонні регіони, принципи.*

The article highlighted three main types of cross-border regions that are on the external borders of Ukraine: involving the regions in the new Member States, the regions of the States of the CIS and sea trans boundary region. Defined principles of formation of the relevant cross-border regions are taken into account. Principles of cross-border regions of the European Union have found a complete application in the process of formation and deepening of the European integration of our country; in particular in the context of the development of cross-border cooperation and regional police and is the most researched. The author of attention on the analysis of differences in principles of formation and functioning of cross-border regions at the borders of the EU, the CIS and the cross-border region.

Keywords: *European Union, cross-border cooperation, border areas, cross-border regions, principles.*

В статье выделено три основных вида трансграничных регионов, находящихся на внешних границах Украины: с участием регионов новых государств-членов ЕС, регионов стран СНГ и морской трансграничный регион, определены принципы формирования соответствующих приграничных регионов. Учтено, что принципы формирования трансграничных регионов Европейского Союза нашли полное применение в процессе зарождения и углубления европейской интеграции нашего государства, в частности в контексте развития трансграничного сотрудничества и региональной политики и являются наиболее исследованными. Автором обращено внимание на анализ различия в принципах формирования и функционирования трансграничных регионов на границах с ЕС, странами СНГ и морского трансграничного региона.

Ключевые слова: *Европейский Союз, трансграничное сотрудничество, пограничные территории, трансграничные регионы, принципы.*

Вступ. Проблематика регіонального розвитку в Україні сьогодні дедалі частіше пов'язується з активізацією транскордонного співробітництва. Переважна частина українських областей межує з прикордонними регіонами інших держав, що робить транскордонну співпрацю дієвим важелем регіонального розвитку нашої держави в умовах глобалізації. Принципи формування та розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, диверсифікуються в залежності від особливостей просторового розташування цих транскордонних регіонів. Зокрема, виділяються транскордонні регіони за участю регіонів нових держав – членів ЄС, за участю регіонів держав СНД і морський транскордонний регіон. Для кожного з них домінантними є власні принципи формування та розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Питання становлення та розвитку транскордонного співробітництва вже протягом тривалого часу є предметом уваги науковців. Теоретичним і практичним питанням транскордонного співробітництва, присвячені праці таких провідних дослідників, як П. Біленький, І. Будкін, І. Вахович, М. Долішній, С. Кіш, М. Мальська, Н. Мікула, Ю. Макогон, В. Пила, І. Чучка, І. Тимечко, І. Школа, М. Янків та ін.

Методика досліджень. Водночас, мало вивченими є принципи формування та розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, особливо на кордонах з СНГ та морський транскордонний регіон.

Постановка завдання. Метою статті є класифікація принципів функціонування та розвитку транскордонних регіонів України які межують з країнами ЄС, СНГ та морським транскордонним регіоном, що дозволить виявити проблеми їх подальшого розвитку.

Результати досліджень. Зростання ролі та ваги транскордонних регіонів у сучасній економіці, а також збільшення наукового інтересу до вивчення проблематики їхнього формування та функціонування, пов'язане, насамперед, з усебічною активізацією процесів транскордонного співробітництва, які набули свого особливого розвитку після розпаду соціалістичного блоку, а також були зумовлені посиленням процесів європейської інтеграції, зокрема, останніми двома хвилями розширення ЄС. Зростає роль транскордонного співробітництва і у зв'язку з подіями, що відбуваються на сході України

Більшість українських областей межують з прикордонними регіонами інших держав, що робить транскордонну співпрацю дієвим важелем стимулювання регіонального розвитку нашої держави в умовах глобалізації. Насамперед це стосується тих адміністративно-територіальних одиниць, територія яких дотична до зовнішнього кордону України з ЄС, оскільки в умовах євроінтеграції саме завдяки транскордонному співробітництву в цих регіонах поліпшуються не тільки показники зовнішньої торгівлі товарами і послугами, але й відбувається зростання обсягів залучення іноземних інвестицій, а також

адаптація на вітчизняний ґрунт європейського досвіду ведення бізнесу, управлінських технологій, ділової етики, суспільної культури та стандартів формування громадянського суспільства.

Завдяки системному впливу усіх вищеперелічених ефектів відбувається суттєве покращення передумов регіонального розвитку прикордонних територій України, що, у свою чергу, чинить позитивний зворотний вплив на подальшу активізацію транскордонної співпраці. Насамперед, це відбувається через стимулювання розвитку всіх складових транскордонного співробітництва: експорту та імпорту товарів і послуг у межах транскордонних регіонів, прикордонної торгівлі, транскордонного підприємництва, функціонування єврорегіонів, інвестиційної співпраці тощо.

Протягом періоду державної незалежності в Україні сформовано достатнє інституційно-правове підґрунтя для розвитку транскордонного співробітництва – це і міжнародні акти, до яких приєдналась наша держава, і Закон України “Про транскордонне співробітництво”, і державні програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 та 2011-2015 роки, а також інші нормативно-правові документи, прийняті на загальнодержавному та регіональному рівнях. Так, Закон України “Про транскордонне співробітництво”, що був прийнятий у 2004 році., визначає мету та принципи державної політики у сфері транскордонного співробітництва, повноваження суб'єктів транскордонного співробітництва в Україні, принципи та форми державної підтримки транскордонного співробітництва та його фінансове забезпечення.

За роки незалежності в Україні також зроблено важливі кроки до ефективного використання можливостей розвитку транскордонної співпраці з регіонами сусідніх держав, використання економічного, людського, та природно-ресурсного потенціалу транскордонного регіону.

Як наслідок, протягом останніх років зовнішньоекономічне співробітництво українських регіонів зі своїми партнерами, особливо європейськими, набуває дедалі більшого поширення. З кожним роком інтеграція регіональних економік нашої держави у систему глобальних зовнішньоекономічних зв'язків відзначається дедалі більшою диверсифікованістю та інтенсивністю. Особливого значення у цьому контексті набуває торговельно-економічне та інвестиційне співробітництво із суміжними регіонами сусідніх держав, особливо якщо мова йде про країни ЄС.

Транскордонне співробітництво виступає важливою складовою частиною сучасної концепції європейської інтеграції, його економічні, інституційні та міжнародно-правові засади найбільш вдалими й опрацьованими з теоретичної та практичної точок зору є саме в країнах ЄС, де вкорінені глибокі традиції регіоналізму. Тому досвід ЄС має велике значення для інших держав, у тому числі й для України.

Таким чином, дослідження проблематики формування та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, сформованих за участю прикордонних територій України виступає важливим засобом адаптації на вітчизняний ґрунт передового досвіду та сучасних механізмів міжнародної регіональної інтеграції.

Активізація зовнішньоекономічних зв'язків українських регіонів з регіонами-партнерами з країн ЄС в контексті розвитку транскордонної співпраці має значні позитивні наслідки як для вказаних регіонів, так і для України загалом. Проте поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів разом з новими можливостями несе й нові ризики: існуючі відмінності у рівні життя у країнах, що знаходяться по різні боки кордону, мають тенденцію проявлятися з більшою силою через швидші темпи зростання у країнах – нових членах Європейського Союзу порівняно з прикордонними регіонами України.

З метою використання нових можливостей сусідства в межах транскордонних регіонів, сформованих на кордоні України з ЄС, а також для нейтралізації можливого негативного впливу існуючих відмінностей у рівні життя по обидва боки кордону виникає необхідність виявлення найбільш ефективних засобів вирішення проблем у таких напрямках, як розвиток прикордонної та транспортної інфраструктури, захист спільних кордонів, спрощення процедур перетину кордону, захист від організованої злочинності та боротьба з нею; охорона навколишнього середовища та охорона здоров'я, розвиток культурних зв'язків з обох боків кордону.

Для вирішення зазначених питань, пов'язаних з інтеграційними процесами, додаткового значення набуває вивчення організаційно-управлінських механізмів функціонування транскордонних регіонів. Адже в Україні до останнього часу прикордонні регіони здійснювали регіональні програми та галузеві проекти без урахування специфічних транскордонних умов власної економічної діяльності. Результатом недостатньо скоординованого здійснення регіональних та секторальних програм по різні боки кордону стало унеможливлення ефективного функціонування транскордонних регіонів як цілісних соціально-економічних систем.

Таким чином, найбільш важливим питанням у контексті виявлення резервів підвищення ефективності функціонування транскордонних регіонів на основі вдосконалення системи сформованих у їхніх межах зовнішньоекономічних зв'язків є створення збалансованих просторових структур, орієнтованих на узгодження та синхронізацію програм розвитку по обидва боки кордону. Тобто, збалансований розвиток транскордонних регіонів стає можливим насамперед через розробку спільних програм розвитку та створення передумов для здійснення "дзеркальних" галузевих проектів.

Варто відзначити і те, що у зв'язку зі вступом низки сусідніх з Україною європейських держав до ЄС змінилися умови та процедури фінансування Європейською Комісією транскордонних програм у Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії. Це ставить перед транскордонними регіонами низку нових вимог щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ЄС, спрямованих на зміцнення транскордонної співпраці на східних кордонах цього об'єднання.

На сьогоднішній день Європейською Комісією створений новий інструмент регулювання відносин із країнами-сусідами, який "ґрунтується на позитивному досвіді розвитку транскордонного співробітництва в рамках програм Фаре, Тасіс та Інтеррег", і буде зосереджений "на забезпеченні безперешкодного функціонування майбутніх східних і середземноморських кордонів та надійного управління ними, сприянні сталому соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів і налагодженні регіонального та транснаціонального співробітництва".

Все це ставить на порядок денний необхідність всебічного дослідження проблематики формування зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах у контексті європейської інтеграції України та виявлення пріоритетних напрямів їх подальшого розвитку.

Відмінність між різними видами транскордонних регіонів, що знаходяться на зовнішніх кордонах нашої держави, виявляється у принципах формування відповідних транскордонних регіонів. Адже "транскордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно пов'язаних різнобічними стосунками, але розділених кордонами... Вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними і законодавчими проблемами" [2, с. 12]. Це зумовлює відмінності у принципах формування та функціонування транскордонних регіонів на кордонах з різними державами, оскільки ці принципи змінюються відповідно до наявних проблем та ментально-психологічних характеристик населення кожної з прикордонних територій. У науковій літературі виділяється три основні види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України : за участю регіонів нових держав – членів ЄС, за участю регіонів держав СНД, морський транскордонний регіон.

В кожному з трьох видів транскордонних регіонів, що формуються за участю прикордонних територій України, функціонують особливі механізми транскордонного співробітництва, які визначаються управлінською та підприємницькою культурою, адміністративно-територіальним устроєм, інституційним середовищем, розвитком інфраструктури та людського капіталу та інших чинників впливу в кожній з прикордонних адміністративно-територіальних одиниць – учасників відповідних транскордонних регіонів.

Так, для першого виду транскордонних регіонів, до яких можна віднести українсько-польський, українсько-словацький, українсько-угорський,

українсько-румунський, а також сформовані на їхній основі комбіновані транскордонні регіони (наприклад українсько-польсько-словацький чи українсько-румунсько-угорський), характерними є достатньо неоднорідний розвиток місцевого самоврядування, ринкової інфраструктури та інституційного середовища по різні боки кордону (в прикордонних адміністративно-територіальних одиницях України та країн ЄС), а також відмінності в характері функціонування ринків і якості людського капіталу. Водночас, тут спостерігається нівелювання диференціації у рівнях розвитку за всіма вищезазначеними напрямками транскордонної співпраці, що дозволяє вести мову про поступову еволюцію відповідних транскордонних регіонів і формування в їхніх межах сучасних транскордонних ринків.

Основними тенденціями у розвитку цього виду транскордонних регіонів є подальша активізація інвестиційної співпраці на основі збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій з країн ЄС у прикордонні території України, реалізація спільних бізнес-проектів, включаючи розробку нових продуктів і послуг, зокрема в туристичній та науково-освітній галузях, сфері ІТ-технологій, агропродовольчому секторі, видобувній промисловості тощо. Крім того, створення Зони вільної торгівлі України з ЄС покликане інтенсифікувати торговельні потоки в межах таких транскордонних регіонів, що також сприятиме їхньому подальшому розвитку.

Транскордонні регіони другого виду (створені на кордоні України з Російською Федерацією, Молдовою та Білоруссю), мають власну специфіку функціонування. По-перше, вони є значно менш однорідними за своєю сутністю від транскордонних регіонів першого виду. Так, наприклад, українсько-молдовський та українсько-білоруський транскордонні регіони значно відрізняються між собою, і є не дуже подібними до українсько-російського транскордонного регіону, який, у свою чергу, може бути поділений ще на декілька субрегіонів, зокрема: Північний (Дніпровський), Слобожанський, Східний (Донбаський) тощо.

Водночас, спільними рисами для всіх цих транскордонних регіонів, які належать до другого виду, є наявність в їх інституційному середовищі цілої низки елементів, притаманних старим формам взаємовідносин між прикордонними територіями України, Росії, Білорусі та Молдови, що мали місце в умовах існування СРСР. Це чинить гальмуючий вплив на формування сучасних механізмів транскордонного співробітництва в цих регіонах і знаходить своє відображення в обмеженні владних повноважень і фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, недорозвиненості транскордонної та прикордонної інфраструктури, якості людського капіталу і, в кінцевому підсумку, призводить до звуження сфери поширення відповідних транскордонних ринків.

Третій вид транскордонних регіонів, створених за участю прикордонних територій України, а саме – морський транскордонний регіон, включає у себе відповідні адміністративно-територіальні одиниці країн чорноморського басейну.

Характерною ознакою транскордонної співпраці в цьому регіоні є переважна спрямованість на сприяння в реалізації потужних геоекономічних проектів у галузях енергетики і транзиту енергоносіїв, транспорту, телекомунікацій, торгівлі тощо. Актуальними є також екологічні та інфраструктурні проекти.

Характерними ознаками розвитку морського транскордонного регіону є відносна розвиненість інституційного та підприємницького середовища, насамперед за рахунок країн – членів ЄС, а також недостатня розвиненість інфраструктури і транскордонних ринків, які сьогодні є одними з основних пріоритетів у рамках програм чорноморського співробітництва [1, с. 61-62].

Загалом, найбільш характерні риси різних видів транскордонних регіонів, створених за участю прикордонних територій України, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Структура та характеристика транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України

Показники	Види транскордонних регіонів		
	за участю регіонів держав ЄС	за участю регіонів держав СНД	морський
Місцеве самоврядування	Відносно розвинуте	Недостатньо розвинуте	Недостатньо впливає
Транскордонна інфраструктура	Неоднорідна, з потенціалом до розвитку	Відносно однорідна, але недостатньо розвинена	Неоднорідна, недостатньо розвинена
Інституційне середовище	Відносно розвинуте, еволюційно зростаюче	Недостатньо розвинуте	Помірно розвинуте
Людський капітал	Диференційований, що має тенденцію до розвитку	Однорідний, недостатньо розвинутий	Відносно розвинений
Транскордонні ринки	Неоднорідні, відносно розвинені	Однорідні, слабо розвинені	Неоднорідні, слабо розвинені

І хоча засадничі принципи регіонального розвитку для різних видів транскордонних регіонів залишаються незмінними, все ж диференціація, пов'язана з локалізацією відповідних регіонів, має своє місце.

Для транскордонних регіонів, створених на кордоні України з державами ЄС, засадничими при їхньому становленні та функціонуванні є принципи еволюційності, субсидіарності, дифузності, компліментарності, конвергентності та історичності.

Дещо відмінними від вищеописаних є принципи становлення транскордонних регіонів на кордоні України з країнами СНД. У цьому випадку першочергового значення набуває не стільки нівелювання проблем, пов'язаних з наявністю кордону, скільки подолання соціально-економічних труднощів та екологічних проблем у відповідних прикордонних регіонах України, що межують з Росією, Білоруссю та Молдовою. Відтак, до основних принципів

функціонування цих транскордонних регіонів можна віднести принципи науковості, законності, реалізму та альтернативності.

Принцип науковості забезпечує використання об'єктивних критеріїв розвитку транскордонної співпраці у транскордонних регіонах, а також формулювання цілей їхнього розвитку, які відповідають не лише політичним інтересам країн-учасниць, але й науково-обґрунтованим напрямам еволюції регіональних соціально-економічних систем. Застосування цього принципу здатне нівелювати низку політичних ризиків та суб'єктивних чинників впливу, що знижують ефективність реалізації транскордонних проектів в українсько-російському, українсько-білоруському та українсько-молдовському транскордонних регіонах.

Згідно принципу законності, становлення та функціонування транскордонних регіонів між країнами СНД має відбуватися на чіткій законодавчій та інституційно-правовій базі, що суттєво підвищує рівень його стабільності та прогнозованості. Важливість цього принципу зумовлюється тривалою традицією ігнорування положень нормативно-правових актів на пострадянському просторі, а відтак – домінуванням суб'єктивних рішень та корпоративних інтересів у системі транскордонної співпраці, що істотно знижує її ефективність та результативність.

Принцип законності логічно доповнюється принципом реалізму, який обумовлює формування реалістичних проектів і програм у межах транскордонних регіонів за участю прикордонних територій України, з одного боку, та Росії, Білорусі чи Молдови, з іншого. Адже наявність у базових документах та угодах, пов'язаних з функціонуванням транскордонних регіонів, декларативних цілей і необґрунтованих повноважень, не підкріплених ані фінансово, ані адміністративно, зводить нанівець численні зусилля учасників транскордонної співпраці, блокуючи реалізацію цікавих ідей та ініціатив.

Принцип альтернативності означає, що у транскордонних регіонах, які охоплюють прикордонні території за участю України та держав СНД, доцільно передбачити достатню свободу учасників щодо вибору цілей і пріоритетів транскордонної активності. Це зумовлюється низкою відмінностей в адміністративному, політичному та економічному устрої кожної з держав, регіони яких є потенційними учасниками такої співпраці. Відтак для кожного із них транскордонний регіон є сферою реалізації власних господарських і суспільних інтересів, особливо, якщо мова йде про стратегічний горизонт регіональної політики.

Реалізація цих принципів ставить на порядок денний досягнення наступних пріоритетів транскордонної співпраці:

розвиток інституційного середовища та інфраструктури транскордонних ринків;

підвищення соціальних стандартів та якості життя населення прикордонних регіонів сусідніх держав;

формування ефективних транскордонних територіально-виробничих комплексів, кластерів, господарських мереж та ринків товарів і послуг;

нівелювання негативних суспільно-політичних стереотипів, спроектованих у транскордонну площину (політичні дискусії навколо транзиту енергоносіїв, міжнаціональні конфлікти (наприклад, придністровський), дипломатичні суперечки тощо);

запровадження цивілізованих механізмів транскордонної співпраці в умовах наявності державного кордону (демаркація кордону, нова правосвідомість мешканців прикордоння, налагодження сучасних транскордонних механізмів двосторонньої співпраці).

Морський транскордонний регіон, з огляду на специфіку свого становлення та функціонування, а також у силу географічного характеру розташування прикордонних територій країн, які його формують, займає особливе місце в транскордонному співробітництві України. Його головною особливістю є наявність спільного морського кордону у низки держав, кожна з яких є унікальною за своїми соціально-економічними, суспільно-психологічними, культурно-історичними та політичними характеристиками. Базовими принципами формування та розвитку прибережних регіонів країн Чорноморського басейну є принципи комплексності, збалансованості, інноваційності та демілітаризації.

Принцип комплексності виявляється у необхідності створення цілісної системи транскордонної співпраці на територіях, прилеглих до басейну Чорного моря, включаючи використання наявних тут переваг міжнародної співпраці у різних галузях: туристично-рекреаційній, енерготранзитній, рибпромисловій, нафтовидобувній, аграрній, гуманітарній тощо. Завдяки цьому прикордонні регіони кожної з держав-учасниць Чорноморського транскордонного регіону отримують змогу розвиватися на основі інтеграції різних культур та адаптації на вітчизняний ґрунт кращих досягнень своїх транскордонних партнерів.

Принцип збалансованості означає пріоритетність збалансованого розвитку соціально-економічних систем прикордонних (прибережних) регіонів кожної з країн-учасниць. Лише в цьому разі басейн Чорного моря зможе стати зоною стабільного партнерства, яке розвиватиметься на довгостроковій основі. Збалансованість є також запорукою спільного використання ресурсів чорноморського басейну всіма країнами-учасницями, в тому числі – шляхом освоєння ресурсів морського шельфу на основі реалізації спільних інвестиційних проектів.

Принцип інноваційності пов'язаний з пріоритетністю інноваційних форм транскордонної співпраці, включаючи освоєння виробничих та управлінських технологій у чорноморському транскордонному регіоні, а також модернізацію

господарських комплексів прикордонних регіонів України та інших прилеглих держав. При цьому важливим напрямом інноваційного розвитку транскордонного регіону має стати екологічний компонент співробітництва, насамперед у частині використання ресурсів Чорного моря та його шельфу, а також у контексті розвитку туристично-відпочинкової індустрії.

Принцип інноваційності обумовлює застосування принципу демілітаризації, згідно якого Чорноморський регіон покликаний стати зоною геополітичної стабільності. Формування демілітаризованої зони в басейні Чорного моря надасть нового імпульсу соціально-економічному розвитку прикордонних територій прилеглих держав, включаючи Україну, насамперед на основі стрімкого зростання галузей індустрії гостинності та налагодження ефективних мереж господарської взаємодії в Чорноморському транскордонному регіоні.

Водночас, збереження мілітарної компоненти у геополітичному трактуванні басейну Чорного моря суттєво ускладнить розвиток транскордонної співпраці в регіоні, оскільки посилюватиме вплив центральних органів державної влади та роль військових відомств у реалізації зовнішньополітичних інтересів країн-учасниць. Як наслідок, поле для формування ефективних моделей транскордонної співпраці у цій частині континенту виявиться істотно обмеженим.

Окреслені принципи зумовлюють вибір наступних стратегічних пріоритетів розвитку транскордонної співпраці між Україною та іншими країнами-учасницями зони Чорноморського співробітництва:

формування туристично-рекреаційного регіону сталого розвитку, заснованого на інноваційних технологіях індустрії гостинності;

обмін досвідом проведення економічних реформ та здійснення економічної політики на регіональному рівні, взаємна підтримка на рівні міжнародних регіональних організацій;

спільне використання ресурсів шельфу Чорного моря, налагодження кооперації у веденні рибного промислу, геологорозвідувальних роботах, реалізації інвестиційних проектів, здійсненні природоохоронних та екологічних заходів;

інтеграція зусиль на створенні зони безпечного транзиту енергоносіїв, розвиток інфраструктури енергопостачання;

формування території сталого геополітичного співробітництва, демілітаризація прибережних територій.

Водночас, незважаючи на особливості становлення та домінуючі принципи і стратегічні пріоритети функціонування кожного з вищеписаних транскордонних регіонів, слід також акцентувати увагу на тому, що існує ціла низка спільних для кожного з них засад формування та завдань розвитку.

Насамперед, це стосується принципів демократичності (прийняття рішень та організація суспільно-економічного життя в транскордонному регіоні на демократичних засадах), децентралізації (пріоритетність інтересів органів місцевого самоврядування та регіональних громад, що входять до складу транскордонного регіону), інституціоналізації (постійне удосконалення інституційного середовища розвитку транскордонного регіону), пропорційності розвитку (вирівнювання пропорцій розвитку окремих субрегіональних складових транскордонного регіону), стратегічної орієнтованості (домінування довгострокових цілей функціонування транскордонного регіону перед короткотерміновими інтересами) та конкурентоспроможності (забезпечення конкурентоспроможності учасників транскордонного регіону в міжнародному поділі праці та глобальній конкуренції загалом).

Крім того, для всіх транскордонних регіонів, більшою чи меншою мірою, притаманні принципи становлення та функціонування, опис яких наводився вище. Насамперед, це стосується принципів субсидіарності, науковості, комплексності, законності, реалізму, історичності, еволюційності та збалансованості.

У цілому, система принципів формування та розвитку транскордонних регіонів представлена на рис. 1.

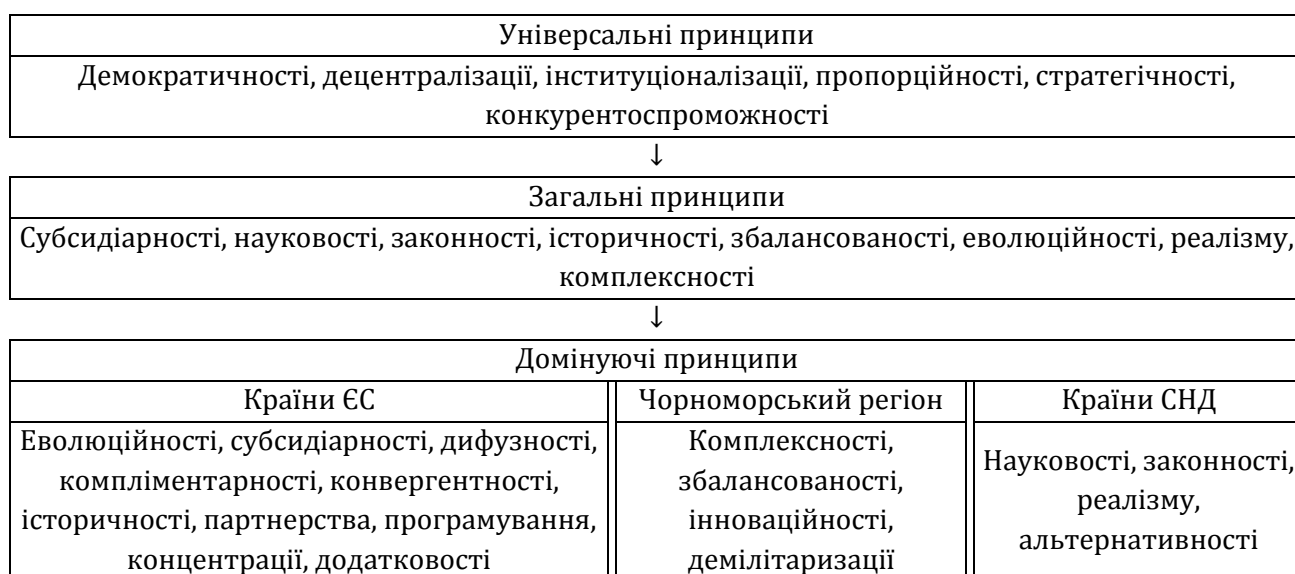

Рис. 1. Система принципів формування та розвитку транскордонних регіонів

Висновки. Принципи формування та розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, диверсифікуються в залежності від особливостей просторового розташування цих транскордонних регіонів. Зокрема, виділяються транскордонні регіони за участю регіонів нових держав – членів ЄС, за участю регіонів держав СНД і морський транскордонний

регіон. Для кожного з них доміантними є власні принципи формування та розвитку.

Для транскордонних регіонів за участю прикордонних територій держав ЄС, характерними при становленні є принципи еволюційності, субсидіарності, дифузності, компліментарності, конвергентності та історичності. Для транскордонних регіонів за участю регіонів держав СНД пріоритетними виступають принципи науковості, законності, реалізму та альтернативності. Морський транскордонний регіон розвивається, насамперед, на основі принципів комплексності, збалансованості, інноваційності та демілітаризації.

Водночас, для всіх транскордонних регіонів універсальними принципами становлення та розвитку можна вважати принципи демократичності, децентралізації, інституціоналізації, пропорційності, стратегічності та конкурентоспроможності.

Ці принципи лежать в основі функціонування не лише тих транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, але й активно повинні використовуватися в регіональній політиці України.

Список використаних джерел:

1. Гаврас П. Розвиток і поступовість – економічні досягнення, підприємницька діяльність та моделі інвестування й торгівлі у чорноморському регіоні / Чорноморська синергія. Матеріали міжн. конф. Одеса – Стамбул. – 2007. – С. 61-62.
2. Мікула Н.А. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (основні положення проекту) / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов // Регіональна економіка. – 2010. – № 3 (57). С. 12.
3. Посібник з транскордонного співробітництва. – Ужгород: АРР Закарпаття, 2005. – С. 13.

УДК 330.322

Готра В.В., к.е.н.

Ужгородський національний університет

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто питання формування напрямів активізації інноваційних пріоритетів розвитку економіки України. Проаналізовано процес формування пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності. У результаті дослідження зроблені пропозиції